

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора політичних наук, професора
Шуляк Антоніни Миколаївни на дисертаційну роботу
Лодина Павла Зіновійовича «Українсько-польське примирення у
суспільно-політичній діяльності Богдана Осадчука», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю
23.00.02 – політичні інститути та процеси**

Актуальність теми дослідження

Процес українсько-польського примирення — один із ключових аспектів східноєвропейської політики XX-XXI століть. У складних і багатовимірних взаєминах між двома народами було чимало конфліктів та історичних непорозумінь, які залишали глибокий слід у колективній пам'яті. Вирішальну роль у побудові мостів між Україною та Польщею відіграли окремі політичні та громадські діячі, зокрема український публіцист і дипломат Богдан Осадчук. Його діяльність була спрямована на досягнення порозуміння між двома країнами, що мало стати основою стабільності та безпеки в регіоні.

Богдан Осадчук був відомий не лише як публіцист і громадський діяч, але й як послідовний прихильник українсько-польського примирення. У його діяльності важливе місце займали контакти з польською інтелігенцією та політиками, зокрема у рамках співпраці з паризьким часописом «Культура», під керівництвом Єжи Гедройця. Осадчук вважав, що саме українсько-польська співпраця може стати запорукою стабільності у Центрально-Східній Європі. У його поглядах превалювала ідея кооперації між країнами для протистояння тоталітаризму, особливо більшовизму, що вважалося спільною загрозою для обох народів.

Осадчук активно підтримував концепцію регіональної інтеграції, зокрема ідею проєкту «Міжмор'я», який передбачав створення спільного простору країн Центрально-Східної Європи. Хоча його ідеї не завжди знаходили однозначну підтримку, вони стали важливим елементом політичної думки цього періоду. У своїх статтях та виступах Осадчук намагався довести, що кооперація з Польщею може сприяти не лише зміцненню регіональної безпеки, а й полегшити шлях до європейської інтеграції для України.

Особливу увагу Богдан Осадчук приділяв питанню національних меншин та історичної пам'яті, яке залишалося вразливою темою у відносинах між двома народами. Він розумів, що без визнання й аналізу минулих помилок, примирення буде неможливим. Важливим кроком на цьому шляху став Договір про добросусідство між Україною та Польщею, підписаний у 1992 році. Осадчук позитивно оцінював це досягнення, проте наголошував, що для справжнього порозуміння потрібно більше, ніж лише політичні угоди. Необхідно було

змінювати суспільні уявлення, популяризуючи правдиві факти та розвінчуючи міфи і стереотипи, які протягом десятиліть отруювали українсько-польські взаємини.

Сьогодні багато з того, про що писав і на що сподівався Богдан Осадчук, стало реальністю. Україна і Польща стали стратегічними партнерами, а польська підтримка відіграє ключову роль у євроінтеграційних прагненнях України. Проте залишається ряд невирішених питань, зокрема пов'язаних з історичною пам'яттю, що вказує на те, наскільки чутливими залишаються ці теми.

Внесок Осадчука у процес українсько-польського примирення був вагомим і далекосяжним. Його політична думка та суспільна діяльність заклали основи для побудови нових, взаємовигідних відносин між Україною та Польщею. Примирення, про яке мріяв Осадчук, залишається важливим завданням сучасності, яке вимагає подальших зусиль з обох сторін. Саме цим і підтверджується актуальність теми, обраної для дослідження П. З. Лодиним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Наукові положення, розроблені методичні підходи та рекомендації, що містяться у дисертації, є обґрунтованими. Виконане дослідження ґрунтується на широкому аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Основні положення, які містять наукову новизну, базуються на чинних законодавчих та нормативно-правових актах, документах органів місцевого самоврядування.

Обґрунтованість результатів підтверджується використанням сучасних методів дослідження таких як біхевіоризм та системний підхід, що дозволили узагальнити суспільно-політичну діяльність Б. Осадчука у формі комплексної моделі українсько-польського примирення; структурно-функціональний метод допоміг розглянути, яким чином взаємозв'язані частини цієї моделі, такі як побудова нової системи регіональної безпеки в ЦСЄ, необхідність забезпечення принципу непорушності кордонів, реалізація прав національних меншин та подолання негативних міфів і стереотипів, а також які їх функції у процесі налагодження міжнаціонального примирення. Також автором використано поєднання політичних теорій і концепцій, метод ситуативного аналізу, компаративний та проблемно-хронологічний методи. Такий підхід дав можливість достатньою мірою досягти поставленої у дисертації мети.

Структура дисертаційної роботи, що складається з трьох розділів, визначається її метою і спрямована на вирішення поставлених у роботі завдань відповідно до логіки їх взаємозв'язку. Кількість завдань є цілком достатньою для

досягнення мети. Розв'язання кожного поставленого завдання отримало науковий результат різного ступеня новизни: уперше, поглиблено, набуло подальшого розвитку.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження і стандартної бази» основна увага зосереджена на аналізі сучасних теоретичних підходів та практик мирного процесу, з особливим акцентом на соціально-психологічному, філософському та політологічному підходах до процесу примирення. Визначаються поняття негативного та позитивного миру, аналізуються основні актори мирного процесу та аспекти їх діяльності. Також надається визначення ключовим поняттям дослідження, таким як «мир», «примирення», «миро будівництво», «безпека», «політичний міф», «політичний стереотип» та інші. Загальна характеристика джерельної бази дослідження також є представленою.

У другому розділі «Роль Богдана Осадчука в процесі українсько-польського примирення» детально аналізується система політичних поглядів та політична діяльність Б. Осадчука, зокрема його внесок у налагодження відносин між українцями та поляками. Розглядаються його погляди щодо конфігурації українсько-польських відносин у різні історичні періоди, від біполярного періоду до постсоціалістичного, включаючи співробітництво та проекти регіональної інтеграції. Аналізуються його погляди на вирішення проблеми українсько-польського кордону та його вплив на побудову нової системи регіональної безпеки.

У третьому розділі «Вплив ідей Богдана Осадчука і середовища часопису «Культура» на сучасний стан українсько-польських відносин» розглядається процес інтеграції його концепцій у програми опозиційних сил у соціалістичній Польщі та пізніше у польську східну політику. Аналізується його внесок у розвиток українсько-польських відносин від періоду незалежності до сучасного стратегічного партнерства, зокрема вирішення питання кордону та відносин у сфері національних меншин.

У загальних висновках представлено та охарактеризовано результати здійсненого дослідження, обґрунтовано сутність питань, які досліджувалися. Зокрема наголошено, що процес міжнаціонального примирення є тривалим і складним, то результати дослідження дозволяють простежити узагальнену модель українсько-польського примирення, засновану на ідеях Б. Осадчука, що включає конфігурації українсько-польських відносин в системі регіональної безпеки в ЦСЄ, підтримку принципу непорушності українсько-польського кордону, запропоновані українським публіцистом шляхи та механізми врегулювання

питання національних меншин, приклади розвінчування негативних міфів і стереотипів у двосторонніх взаєминах. Акцентовано на впливі ідей Б. Осадчука і середовища часопису «Культура» на характер відносин між незалежними Україною і Польщею

Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації здійснено з дотриманням вимог.

Основні наукові результати дисертації

Детальний аналіз матеріалів дисертаційної роботи та наукових публікацій автора підтверджує досягнення поставленої мети – з'ясуванні особливостей політичних поглядів і діяльності Б. Осадчука та ролі суспільно-політичного діяча в налагодженні процесу українсько-польського примирення. Це дало можливість розробити та обґрунтувати сучасні наукові підходи до теорії та практики мирного процесу; систематизувати джерельну базу поглядів та аспектів діяльності Б. Осадчука щодо налагодження міжнаціонального примирення, проаналізувати основні наукові праці, пов'язані з теорією дослідження; проаналізувати розробку Б. Осадчуком нової системи міжнародної безпеки в регіоні ЦСЄ; визначити основні концепції розв'язання проблеми кордонів та обґрунтування принципу непорушності повоєнних кордонів в публікаціях часопису «Культура»; дослідити погляди Б. Осадчука на проблему лібералізації політики щодо національних меншин в контексті поліпшення українсько-польських стосунків; оцінити роль Б. Осадчука в подоланні історичних міфів та розвінчуванні негативних стереотипів в суспільній свідомості українців і поляків; простежити кореляцію між поглядами Б. Осадчука на проблему міжнаціонального примирення та ідейними засадами, що лежать в основі сучасних відносин між незалежними Україною і Польщею.

Основні наукові результати полягають у такому: уперше комплексно досліджено політичну думку й аспекти суспільно-політичної діяльності Б. Осадчука, зокрема як радника президентів України та Польщі, щодо налагодження українсько-польського примирення, представлено системну модель його бачення зі структурними елементами: регіональна система безпеки, проблема українсько-польського кордону, питання національних меншин, усунення негативних міфів і стереотипів; виокремлено напрями співробітництва Б. Осадчука з часописом «Культура», а саме інформаційно-агітаційну, посередницьку та публіцистичну діяльність; систематизовано погляди Б. Осадчука щодо конфігурації українсько-польських відносин у структурі регіональної системи безпеки впродовж різних історично-часових періодів; визначено механізми подолання негативних міфів і стереотипів, запропоновані Б. Осадчуком; надано рекомендації для покращення українсько-польських відносин,

ґрунтуючись на політичній думці та спадщині суспільно-політичної діяльності Б. Осадчука.

Достовірність результатів, повнота відображення висновків пропозицій дисертації в опублікованих автором роботах

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечена відповідним обсягом наукових джерел, дотичних прямо чи опосередковано до проблематики дослідження, використанням значного обсягу матеріалів у сфері дослідження політики пам'яті та примирення. Висновки дисертації і основні пропозиції, що відображені у відповідних елементах наукової новизни, повною мірою та з достатньою аргументованістю знайшли відображення у 17 публікаціях, серед них: 5 статей у фахових виданнях України, 2 наукові праці в іноземних періодичних виданнях та 10 тез у матеріалах конференцій, що додатково відображають результати дослідження.

Вимоги пп. 2.2. Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17.10.2012 р. № 1112 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» зі змінами від 03.12.2012 р. і 21.03.2013 р. щодо кількості наукових публікацій, які розкривають основний зміст дисертації у спеціалізованих виданнях, дисертантом виконано. Наукові результати, що викладені у дисертації та публікаціях, одержані самостійно та повною мірою відображають основні результати та наукову новизну дослідження. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають здобувачу право публічного захисту дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація має традиційну для таких робіт структуру: анотацію, зміст, перелік умовних скорочень, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (497 позицій), додатки. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, з яких 182 сторінки – основна частина роботи, 47 сторінок – список використаних джерел і літератури, 5 сторінок – додатки. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

Академічна доброчесність

Ознак порушення автором академічної доброчесності, зокрема випадків оприлюднення, частково або повністю, наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення їх авторства не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно та визнаючи достатньо високий рівень розробки теоретичних положень та методичних підходів, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно зазначити, що окремі положення викликають дискусію:

1. Р.1 варто було би розглянути поняття «діаспора», «еміграція», «стереотипи» у аналізі понятійно-категоріального апарату дослідження.

2. Визначаючи хронологічні межі дослідження автор зазначає *«Нижня межа дослідження – кінець IX ст., період формування Київської Русі та польського князівства династії П'ястів, обумовлена історичним часом, з якого розпочинається відлік українсько-польських відносин в аналізі Б. Осадчука. Верхня межа – липень 2023 р., обумовлена вишануванням 80-ї річниці Волинської трагедії»*. На мою думку занадто широко визначено рамки, оскільки 95% роботи присвячено XIX-XX ст., лише частково є згадки про раніші часи.

3. На мою думку, доречним було би в Р.1 надати коротку характеристику часопису «Культура», оскільки автор посилається в переважній більшості на публікації Богдана Осадчука саме в цьому виданні.

4. Потребує додаткове роз'яснення трактування автором ЦСЄ. Чи має на увазі автор загальний географічний термін для групи країн в Центральній Європі, Південно-Східній Європі та Східній Європі, зазвичай означає колишні комуністичні держави у Європі, чи концепт регіону Центрально-Східної Європи крізь призму історичних, політичних, економічних, культурних реалій? У цьому ж котеняті потребує додаткового пояснення трактування «східного напрямку».

5. У р.1 при аналізі джерельної бази, варто було би звернути увагу на праці Коцан Р. І. Польсько-радянський кордон у 1921–1939 роках: формування інституційно-правового забезпечення з боку Польщі. *Ukraina – Polska: Doświadczenia oraz perspektywy strategicznego partnerstwa. Monografia pod redakcją R. Kordonski, O. Kordonska, Tom 1, Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwow-Olsztyn, 2016. S. 27–42*; Коцан Р. І. Радянсько-польський кордон у 1921–1939 роках: формування та функціонування: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 380 с.; Коцан Р. І. Радянсько-польський кордон у 1921–1939 роках: формування та функціонування: монографія (2-ге видання, перероблене й доповнене). Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 533 с.

6. Доречно приділити увагу написанню іншомовних прізвищ та назв за новим українським правописом (наприклад: *Хейнер – Геїнер, Харріс – Гарріс, Хофман – Гофман* й ін.)

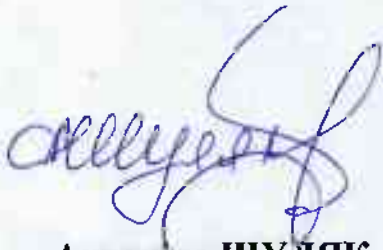
Загальний висновок

Дисертаційна робота Лодина Павла Зіновійовича «Українсько-польське примирення у суспільно-політичній діяльності Богдана Осадчука», подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси, є завершеною науковою працею. Дисертація містить наукову новизну та практична цінність. В дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

Структура та зміст дистанційної роботи повною мірою розкриває тему наукового дослідження та відповідає заявленій спеціальності. Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, а її автор – Лодин Павло Зіновійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних
комунікацій та політичного аналізу,
декан факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Антоніна ШУЛЯК

